

**EGY 18. SZÁZADI BUDAI ÜZLETI KÖNYV
A BTM KISCELLI MÚZEUMA KÉZIRATTÁRÁBAN**

Magánygyűjtőtől került 1954-ben a múzeum birtokába egy bőrkötésű, 280 lapot magában foglaló, fóliás alakú könyv, amelybe az 1774-1781-es években egy budai kereskedő a vevői által eszközölt vásárlásokat jegyezte be időrendben. A bejegyzések német nyelvűek. A kereskedő a vevőknek általában egy-egy oldalt (néha fél oldalt) nyitott, s amikor az betelt, a legközelebbi üres oldalon folytatta, feltüntetve, milyen oldalszámon keresendő a folytatás.¹

A könyv elején a vevők betűrendes névmutatója található, 364 névvel. Mivel azonban egyes nevek többször is szerepelnek a mutatóban, a könyvben nyilvántartott összes vevők száma ennél kisebb: 353. A betűrend alkalmazásában bizonyos következetlenség tapasztalható, az egyházi személyek és testületek nagy részét ugyanis az R betűnél mutatózták, minthogy megnevezésük elé az R.P. rövidítés (= reverendus pater vagy reverendi patres) került. Az első lapon L. C. bejegyzés látható, Mivel helyenként utalás van arra, hogy az előzmények a Liber B-ben találhatóak, a könyv végfelé pedig több vevő lapjánál alján az olvasható, hogy a folytatás az L. D.-ben következik, nyilvánvaló, hogy a birtokunkban lévő könyv ennek a kereskedőnek a harmadik vevőnyilvántartó könyve (Liber C) volt, a Liber A és Liber B után, és hogy mindenestre volt még egy negyedik is, a Liber D.

Ezek után hátra volt még annak kiderítése, melyik kereskedő vezette ezt az üzleti könyvet. Azt, hogy az illető budai volt, kétségtelenné tette, hogy a legtöbb budai vevőnél ott szerepelt a „hiesig”, vagyis a „helybeli” jelző. Magának a kereskedőnek a neve azonban a dolog természeténél fogva sehol sem fordul elő a könyvben, hiszen ez a könyvet vezető kereskedő számára teljesen fölösleges lett volna. Kiléteének felfedése az egyik vevő, nevezetesen özvegy gróf Zichy Miklósné révén vált lehetségessé. A Zichy-család levéltárában² (Országos Levéltár) ugyanis ezekből az évekből is fennmaradtak az udvarmesteri elszámolások és számos ehhez kapcsolódó nyugta. Ezekből kétséget kizáróan megállapítható, hogy a gyűjteményünkben őrzött kötet eredeti tulajdonosa Peter Anton Locatelli budai kereskedő volt.

Peter Anton Locatelli, mint neve is mutatja, olasz származású volt. 1754-ben vette feleségül Maria Magdolna Bernuccát, Peter Bernucca, a 18. század első felében Budán jelentős szerepet játszó, dúsgazdag olasz kereskedő rokonát. Feltehető, hogy akkor vette át Bernucca üzletét vagy létesített újat. Hamarosan a város vagyonos, ismert emberei között tartották számon. 1758-ban vették fel a budai polgárok közé. Városi tisztségeiről annyit tudunk, hogy 1765-ben vízvívárosi templomgondnok, 1772-ben a budai külső tanács tagja lett. Miután első felesége meghalt, 1776-ban Balássy Barbarát, egy polgármestert is adó budai patrícius család tagját vette feleségül. Számos gyermeke közül a legidősebb fiú, Peter Carl Locatelli folytatta az üzletet, a többi életben maradt fiú katonatiszt vagy hadmérnök lett, a leányok pedig jómódú budai családok sarjaihoz mentek feleségül. Locatelli családi és vagyoni viszonyairól az 1803. október 2-án bekövetkezett halála utáni örökösödési iratok, illetve hagyatéki leltárak adnak felvilágosítást.³ A leltárak szerint ingatlan és ingó vagyonának értéke összesen több mint 78.000 forint volt, ami az akkori viszonyok között tekintélyes vagyonnak számított. A hagyatéki leltárba felvett ingatlanok közt szerepel mindenekelőtt egy várbeli ház, az akkori telekkönyv szerint a 36. számon, amely a mai Úri utca 26.

számnak felel meg. Ez a 210 négyszögölön álló ház határozottan értékes volt, az örökség pénzze tételekor 12.200 forintért kelt el. Volt ezenkívül a Vízivárosban egy 647 négyszögölön fekvő majorsága, rajta egy, a várbelihez hasonló nagyságú épülettel, továbbá még egy vízivárosi háza, a volt glacis területén, azaz a Várhegy keleti vagy északkeleti lejtőjén, a várfalak alatti sávban. Itt eperfa ültetvényt is említenek, amely a selyemhernyó-tenyésztést szolgálta, de hogy valóban foglalkozott-e ezzel, nem tudjuk. Locatelli vagyonságát mutatja a birtokában lévő szőlőterület nagysága. Különböző budai szőlőhegyekben 8 darab, összesen 18.500 négyszögöl, vagyis (magyar holdakban számítva) több mint 15 hold szőlője volt.

A hagyatéki leltárban azonban sajnos nem szerepel üzleti árukészlet és semmilyen, kereskedelmi tevékenységgel összefüggő tárgy, ami arra mutat, hogy halála idején Locatelli már nem vezette az üzletet; nyilván már életében átadta legidősebb fiának.

A múzeum kéziratárában őrzött üzleti könyvből megállapítható, milyen árucikkkel kereskedett Locatelli, legalábbis az 1774 és 1781 közötti években. Minden árucikke távolsági kereskedelem tárgya volt, köztük olyan áruk is, amelyeket később gyarmatarunak neveztek, tehát délszaki vidékekről származó fűszerek és gyümölcsök. Mindamellet – mint az árucikk fel-sorolásából rögtön látni fogjuk – ennél szélesebb volt a kereskedésbe bevont áruk köre, ugyanis Locatelli különféle kézművesipari és művészi tevékenységekhez szükséges számos nyersanyag és félkészárú forgalmazásával is foglalkozott.

Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül felsoroljuk a könyv bejegyzéseiben leggyakrabban előforduló árucikkeket: kávé, mandula, pisztácia, füge, narancs, citrom, mazsola, capribogyó, rizs, fahéj, safrány, bors, babérlevél, szegfűszeg, tömjén, olivaolaj, lenolaj, finomított cukor, melisz, biszkvit, tokaji bor, szardella, selyem, moaré, teveszór, kanavász, fémgomb, selyemszalag, selyem-zsinór, selyemkendő, selyemharisnya, selyemkesztyű, flór, cickarton, barchet, kreton, taft, krepp, csipke, szennalevél, chinafa-kéreg, sokfajta papír, pecsétviasz, szalmiák, terpentinolaj, indigó, kék vitriol, bolognai kréta, hamburgi fehér és a legkülönbözőbb egyéb festékek, stb.

Mivel az eladott árucikk természetsszerűleg minden esetben a mennyiség és ár megjelölésével szerepelnek, a könyv értékes adatokat szolgáltatathat az ártörténet, valamint a fogyasztási szokások kutatóinak. A vevőkörnek, illetve az egyes vevők által vásárolt áruk fajtájának és mennyiségének vizsgálata a korabeli életviszonyok tanulmányozásához nyújthat információkat.

Locatelli vevői között a kézművesek voltak túlsúlyban: a könyvben szereplő 171 kézműves, illetve manufaktúra-tulajdonos a vevők csaknem 50 %-át alkotta. A kézművesek többsége a bőr-, a ruházati és az építőiparban működött. Locatelli kézműves vásárlói közt tímárok, vargák, nyereggyártók, szíjjártók, csizmadiaák, szücsök, kelmefestők, szabók, kalaposok, kötők, kesztyűkészítők, gombkötők, paszományosok, kárpitosok, asztalosok, mázoló, fazekasok, stukkókészítők, üvegesek, kovácsok, ötvösök és még jó néhány más mesterség képviselői szerepelnek. Locatelli vevői közé tartoztak az 1777-ben, Budán létesült rövidéletű (1781-ben megszűnt) selyemszövő manufaktúra tulajdonosai, Josef Beywinkler és Jacob Höpfinger. A kézművesek túlnyomórészt a mesterségük űzéséhez szükséges árucikkeket szerezték be Locatellinél: festékeket és egyéb vegyianyagokat, helyben nem gyártott textil-, fa-, építő- és fémipari félkész árukat. Akadtak persze a kézművesek között olyanok, akik emellett luxus fogyasztási cikkeket (déli gyümölcsök, kávé, csokoládé stb.) is vásároltak Locatellitól (1. kép). Külön érdekes csoportot alkottak a vevők közt a festők és szobrászok, akik többnyire ugyancsak a munkájukhoz szükséges anyagokat szerezték be kereskedőknél. Szerepel a könyvben többek közt Carl Bebo és Leonhard Weber szobrász, Johann Gröner és Gregor Vogl festő (2. kép). Jó néhány patikus is vásárolt Locatellinél, főként szennalevet, chinafa-kérgét, meliszt (szincukrot), mandulát, gyömbért, szegfűszeget, fahéjat és más fűszereket (3. kép.). Egy orvos (Doctor Medicinae) és több seborvos (chirurgus) is a vásárlók közé tartozott. Állandó vevője volt Locatellinek jó néhány budai és környékbeli templom, így a várbeli Szent Zsigmond templom és a főplébániatemplom, a budai városházi kápolna, a vízivárosi Szent

Laufs des Anno 1775 den Monat July in Offen

Ignatz Weber Buchbinder zu Jies

29 ^{te}	1 1/2 fad gübler		15
	1/2 Mauch		40 1/2
	1 Loff für Kinnort		15
	1 Nagel		15
31 ^{te}	1 Maris Nüssen		10
	25 th blau fette		3 15
	1/2 fad für große Spieß	908	1 21
	3/4 fad für Lemung		12
1 Aug	1/2 th blau Nidrioll		24
5 ^{te}	1 nicht brinnel		12
	1 Loff Leder		1 1/2
7 ^{te}	1 Loff Bfwanke Biedr. Bfwanke		32
	1/4 fad für Gübler		12
14 ^{te}	1 Loff Bfwanke Biedr. Bfwanke		32
17 ^{te}	1/2 fad für Stutzen	1 Aug	24
18 ^{te}	5 th blau fette		45
22 ^{te}	1 Loff Bfwanke Biedr.		26
24 ^{te}	1 Loff Woff Bfwanke		1 12
1 Thom	1/2 fad für Bfwanke Biedr.		22 1/2
7 ^{te}	1/8 Loff für Bfwanke Biedr.		10
14 ^{te}	2 fad Bfwanke		36
15 ^{te}	1/2 fad Lemung		3
19 ^{te}	1/2 th einfüß Biedr.		9
21 ^{te}	25 th blau fette		3 15
22 ^{te}	1/4 th für Gübler		12
23 ^{te}	2 fad fad Biedr.		36
24 ^{te}	1 Loff Bfwanke Biedr. Biedr.		26
	1 Loff 1/2 Woff Bfwanke		1 18
	25 th blau fette		3 15
	5 ^{te} 1/2 fad Biedr.		45
6 ^{te}	25 th blau fette		3 15
7 ^{te}	1/4 fad Biedr.		18
			24 52 1/2

Transport folio 149

22

aus Deo Anno 1774 Manath Martij in Ofen

29	Gregori Vogl Maller in ein festung	
	ein yabon - - - - -	5
	10 t fabelt blygeraid - - - - -	2.30
31	10 - - - - -	2.30
Oktoybr 10	- - - - -	2.30
7	10 - - - - -	2.30
	5 - fein bay ywin - - - - -	7
13	10 - fabelt blygeraid - - - - -	2.30
	5 - fein bay ywin - - - - -	7
20	2 1/2 - - - - -	3.51
27	5 t fabelt blygeraid - - - - -	1.15
11 May	10 t - - - - -	2.30
	2 t fein bay ywin - - - - -	1.12
	1 t - - - - -	.21
		z. e. / 38.39
ein 18 Juli von / für festung ein festig baltort worden		38.39

1774

172	Mallred vrayhant bey Seniger alffiz	
	Debat Topf v. fabelt mit B. 1799	7.48
1781	27 t fabelt mit 1 t blyt v. fabelt ywin	
	10 t bay ywin v. 2 t blyt Conk - fest	12.21 1/2
1782	26 t fabelt mit 1 t blyt v. 1 t bay ywin	97.35
1779	115 t fabelt blygeraid v. 10 t bay ywin	
	1 t ywin bay - - - - -	3.00
	1 t z. - z. - - - - -	2.15
	2 t ywin - - - - -	4.00
	2 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	1.15
	2 t ywin v. 1 t bay ywin - - - - -	.30
1783	18 t fabelt mit 1 t blyt v. 1 t bay ywin	12
	2 t ywin v. 1 t bay ywin - - - - -	.75
10	2 t bay ywin - - - - -	1.15
	2 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	1.15
	10 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	118.29 1/2
1780	12 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	20.17
	2 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	110.11
1780	2 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	.30
	2 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	.39
	2 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	.39
30	2 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	.30
	2 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	.30
18	2 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	1.20
	5 t bay ywin v. 1 t blyt - - - - -	1.15

Transportz. 1780

2. Gregor Vogl vārbeli festő 1774. március-májusi vásárlásai Locatelli üzleti könyvének 22. oldalán.

aus Deo Anno 1774 Manusk. Schrift in Gen
 Frantz Böschel Apotheker in der Dreyenstadt
 All yahren Lantz Brief

19 N ^o	3 t Folia Sennae	3. 18
21 Mart	2 - Mandel	2. 54
30 N ^o	3 - Folia Sennae	3. 18
18 April	6 - Mandel	2. 42
20 N ^o	50 - ord. Mellis gutta	32. 30
5 May	3 - Folia Sennae	3. 18
20 N ^o	6 - Mandel	2. 42
6 Juny	3 - Folia Sennae	3. 18
23 N ^o	50 - O. M. gutta	32. 30
3 Jullij	3 - Folia Sennae	3. 18
11 N ^o	6 - Mandel	2. 42
12 Augst	3 - Folia Sennae	3. 18
19 N ^o	1/2 Nagl	1. 30
20 N ^o	6 - Mandel	2. 42
30 N ^o	50 t. ord. Mellis	32. 30
12 Obr	2 t. Salt Germaniae	3. -
19 N ^o	3 t. Cortex Auranti	1. 15
	3 - N ^o Citrij	1. 15
22 N ^o	3 t. Folia Sennae	3. 18
	1 t. Symplicis	2. 24
3 ^t gla	6 t. Mandel	2. 24
15 N ^o	3 t. yber. gutta	2. 54
	1 - lba. lyncos	2. 0
	1 - gutta	2. 54
	1 - ord. gutta	2. 5
21 N ^o	50 t. ord. Mellis	32. 30
19 ^t Obr	3 t. Folia Sennae	3. 54
6 Obr	6 t. Mandel	2. 24
14 N ^o	8 Loff. zimmit	1. 36
24 N ^o	25 t. ord. Mellis	16. 15
	3 - Folia Sennae	3. 54
28 ^t N ^o	1 - Infusio	1. 12
775 1774 Genex Genyall e. 1775		205. 30

775 D. Nordung. Juny

21 Janu	6 t. Mandel	2. 24
24 febr	3 t. Folia Sennae	3. 54
4 Mart	25 - Ord. Mellis gutta	10. 15
30 ^t N ^o	25 - ord. ord.	16. 15
12 April	3 - Folia Sennae	3. 54
15 - N ^o	3 - Infusio	2. 24
19. N ^o	25 - Ord. Mellis	16. 15

Aprte, v. 117 $\frac{16}{59.21}$

3. Frantz Böschel vízivárosi patikus 1774. évi vásárlásai Locatelli üzleti könyvének 10. oldalán.

Quatuordecimo Anno 1774. Martii mensis. in Genoa

R. P. Trinitarius in M^{ra}. Cell. Debeat

Date	Description	Amount
19 ^{te}	35 ^{te} Caffee	9. 0
	7 ^{te} Saffran zunder	5. 10
	2 ^{te} Saffran	15
20 ^{te}	10 - Muskat	4. 30
	20 - Zingiber	4.
	10 - Safran	2.
2 ^{te} Martij	2 - Caffee	1. 13
	1 ^{te} Saffran	12
	4 ^{te} Saffran zunder	56
	1 ^{te} Saffran	42
	1 ^{te} Saffran	30
3 ^{te} Martij	25 - Saffran	6. 30
12 ^{te}	10 - Safran	2.
13 ^{te}	10 - Muskat	4. 30
	8 - Safran	1. 30
	10 - Safran	2.
	50 - Saffran	13.
21 ^{te}	08 ^{te} Saffran zunder	23. 10
	6 ^{te} Saffran	13
24 ^{te}	7 ^{te} Saffran	13
26 ^{te}	2 ^{te} Safran	24
	6 ^{te} Safran	1. 12
	0 ^{te} Safran	2. 42
28 ^{te}	8 ^{te} Safran	5.
	2 ^{te} Saffran & zunder	1. 12
	1 ^{te} Saffran	1. 24
	6 ^{te} Saffran	30
	12 ^{te} Safran	13
	8 ^{te} Saffran zunder	42
	2 ^{te} Caffee	5. 48
	5 ^{te} Saffran zunder	1. 13
	4 ^{te} Muskat	1. 10
	4 ^{te} Safran	56
	formabel 1 ^{te} Saffran zunder	2. 48
	1 ^{te} Saffran	8
30 ^{te}	12 ^{te} Muskat	54
	2 ^{te} Safran	24
1 ^{te} April	2 ^{te} Safran	24
	6 ^{te} Saffran	13
9 ^{te}	1 ^{te} Saffran zunder	15
	2 ^{te} Saffran zunder	4
	1 ^{te} Saffran zunder	12
	1 ^{te} Caffee	14
12 ^{te}	2 ^{te} Saffran zunder	30
	1 ^{te} Saffran zunder	18
	1 ^{te} Caffee	35
	6 ^{te} Saffran	13
14 ^{te}	8 ^{te} Saffran zunder	3
	14 ^{te} Saffran zunder	48
	1 ^{te} Saffran zunder	10
	1 ^{te} Saffran zunder	14

Trasporto 28

115. 23

4. A máriacelli (óbuda kiscelli) trinitárius szerzetesek 1774. február-áprilisi vásárlásai Locatelli tüzleti könyvének 9. oldalán.

Flórián templom, az újlaki templom, az óbudai templom, a budakeszi, promontori, tétényi, török-bálinti templom. Ezek leginkább tömjént és faolajat (olivaolajat) vásároltak. A szerzetesrendek közül a vári ferencesek, angolkisasszonyok, a vízvárosi ferencesek és kapucinusok, az országúti ágostonrendiek, az óbudai trinitáriusok szerepelnek Locatelli vevőnyilvántartásában, elsősorban élelmiszerek vásárlásával. A trinitáriusok például 1774 februárjától áprilisáig cukrot, kávé, mandulát, citromot, fügét, mazsolát, capribogyót, szardellát, heringet, babérlevelet, rizst, fahéjat, safrányt, szegfűszeget stb. vettek (4. kép).

A várbeli volt jezsuita szeminárium főként papírt és egyéb írószereket szerzett be Locatellinél, csakúgy, mint a többi itt szereplő hivatal és intézmény: Buda város és Budakeszi falu községtanácsa, a budai erődítési építési igazgatóság (Fortifications Bauamt), a tüzérségi parancsnokság és a katonai szertár (Zeughaus). Változatos papírfajták (augzburgi, francia, finom posta, fogalmazvány, flusz, regiszter, irodai, iglói posta stb.), pecsétviasz, gumi arabicum, finom pecsétlakk, toll, író-ón (Bleystift), tinta, olaj és más árucikkek szerepelnek az említett intézmények beszerzései közt. A vásárlások nyilvántartó könyvében szereplő többi – mintegy 150 vevő – közt sokféle foglalkozás képviselői előfordulnak. Nagy csoportot alkotnak az egyházi személyek (szerzetesrendek tagjai, a várbeli volt jezsuita szeminárium előljárói, plebánosok stb.), értelmiségiek és hivatalnokok (egyebek közt az 1777-től 1784-ig Budán működő egyetem tanárai, a budai normáliskola tanárai, könyvelők, számvevők, postairnokok, gazdatisztek), katonatisztek, továbbá kereskedők, fogadósok. Meglehetősen nagy (több mint 40) azoknak a vevőknek száma, akiknek foglalkozását vagy társadalmi állását a könyvben nem tüntették fel.

Mindenesetre, Locatellinek a Kiscelli Múzeum gyűjteményébe került üzleti könyve, ha nyilván csak töredékét alkotja is az egykori budai távolsági kereskedő üzleti iratainak, bepillantást enged a 18. századi Buda mindennapi életének egy jóllehet keskeny, de nem érdektelen szegmensébe.

JEGYZETEK

1. Leltári száma: 54.220.1. Az egykorú, erősen rongált bőrkötést préselt növényi ornamentika díszíti. A borítón vignetta maradványai láthatók, amelyen tussal írva AU betűk vehetők ki. A vignettán eredetileg minden valószínűség szerint a HAUBT BUCH C felirat volt olvasható, a könyvben úgyszintén több vevő lapjának végén az olvasható, hogy a folytatás a Hautb Buch D-ben található (másutt a Liber D megjelölés szerepel). A német nyelvű szöveg természetesen gót betűkkel van írva, kivéve néhány nem német köz- és tulajdonnevet, ahol latin betűket használtak. Az írás olvashatóságát megnehezíti a helyesírás teljes következetlensége, amely abban a korban általános és magától értetődő volt.
2. Magyar Országos Levéltár, a Zichy család levéltára, a Zichy család zselői iratai (P 707).
3. Budapest Főváros Levéltára, Buda szabad királyi főváros levéltára, Buda város tanácsának iratai, Inventaria nova (IV. 1002. z), No. 102.

FÜGGELÉK

LOCATELLI 1774–1781 KÖZTI VEVŐINEK NÉVSORA

A személyek vezetéknevét a könyvben olvasható helyesírással reprodukáltuk: korrekciót csak kivételesen eszközöltünk, amikor a név a felismerhetetlenségig eltorzított formában szerepelt, viszont a helyes alak megállapítható volt, (pl. Atlsberg Auf Halder von Gschlos helyett: Affolter Peter von Adlsberg). A keresztnév írása tekintetében a könyvben végképp nem volt fellelhető semmilyen következetesség, ezért a leggyakrabban előforduló német alakot választottuk, kivéve természetesen azokat az eseteket, amikor a könyvben a magyar névalak fordul elő. A lakóhelyet csak ott tüntetjük fel, ahol a vevő nem budai volt. Az egyház személyeket és intézményeket, továbbá a civil és katonai hivatalokat a könnyebb áttekinthetőség kedvéért nem a betűrendes részben, hanem a vevőlista végén, külön soroltuk fel. A betűrendben az üzleti könyv mutatójához képest a következő eltérések vannak: a könyvtől eltérően a vevők szoros betűrendben szerepelnek: az R. P. rövidítés elmaradt, a következetlen helyesírás miatt kétszer szereplő neveket (pl. Fogelsperger – Vogelsperger) összevontuk

Abel Balthasar pék	Böcker Hieronimus szabó
Abraham Israel kereskedő Óbuda	Bohl lószerező (a Zeughausban)
Abtank Alois, stukkókészítő Óbuda	Böhm városi tanító
Affolter Peter von Adlsberg palota-felügyelő	Bollinger orvos
Albersdorf tábornok	Bontzer tisztartó
Altenburger Johann kereskedő	Borovits Jacob szabó a szemináriumban
Artz Carl kávéfőző	Böschel Franz patikus
Auerhammer szabó	Brossi Caspar kocsmáros, <i>Tétény</i>
August revizor	Brunner Johann harangöntő
Ausen ezredes	Buchmair Johann Michael ötvös
	Budakeszi község <i>Budakeszi</i>
Bach kereskedő	Burghart Mathias mázoló
Balczar Antal szabó	Buxbaumer hadmérnök
Baldaufin Elisabeth kesztyűs	
Ballits Jacob magyar szabó	Carloni Sebastian stukkókészítő <i>Pest</i>
Barth tűzérőrnagy	Cohr orvos
Batsics Constantin <i>Szentendre</i>	Cramner pék
Bauamt, Fortification	Cremer alezredes
Bauer Franz vaskereskedő	Cseperkaloics Johann
Baumschlager (a Zeughausban)	
Bebo Carl szobrász	Dallner nyerges
Beer Josef Cajetan tábori patikus	Deladamin Wilhelm kéményseprő
Berger Georg pálinkafőző	Deschl Paul kapás
Berghoffer Johann patkolókovács	Dewagner Anton üveges
Berie David mázoló	Diestinger Franz suszter
Bernwaller Mathias halász	Domoschitz Johann küldönc <i>Esztergom</i>
Beywinkler Josef selyemgyáros	Donth Cajetan kereskedőszolga
Biber Ferenc <i>Földvár</i>	
Binder Franz suszter	Eberhard ötvös
Bischoffer Johann kereskedő <i>Vác</i>	Echterlin Johann könyvkötő
Blasovics kereskedő	Ecker Mathias takács
Bleiart Mathias <i>Trasmarik</i> (?)	Ecker Xaver Franz kerülő (Uebergeher)
Bloberger Johann, a város fuvarosa	Edlin Anna Mária német gombkötő
Blöchel Caspar ötvös	

Elebauer lőszertáros (a Zeughausban)

Erhart Johann asztalos

Fackler Lorenz szabó

Fekete Ignác *Esztergom*

Ferberthin tisztviselő neje

Fette Franz felcser *Etyek*

Fidlerin kalapos

Finsterböckin szakácsnő Albersdorf tábornoknál

Fiola kőműves

Fischer Johann stukkókészítő

Fitz fésűkészítő

Frey Thadeus kereskedő Vác

Fridt August

Frith pék Klingelmayernél

Fritz („bey 3 Staffel”, azaz „a 3 grádicsnál”)

Frumb Anton

Funck Konrad kötőmester

Gammel Stefan kalapos

Geibel Carl kesztyűs

Geiger kovács

Geitner Franz főkötőkészítő

Geller Cajetan szabó

Gnathlinger Johann Georg paszományos

Golovics kádár

Grasel Georg kereskedő *Nagyvárad*

Gratz Paul halász

Greffl Thomas kereskedő

Greslbauer kovács

Gröner Johann festő

Gros Adam szabó

Grundner

Gruslin Rosina

Guby kordoványos

Guntzi Josef szűcs

Guttman Mathias

Hacker Franz Xaver ács

Hadergasen Xaver szabó *Budakeszi*

Harmet et Grassel kereskedők *Nagyvárad*

Harthmann Michael Professor (Normalschule)

Hausleithner Mathias *Arad*

Hausenblass szabó

Heigroth Mathias nyerges

Heinrich Anton halász

Hellenesinnen kisasszony

Hidenbacher kereskedő

Hinck Anton postaírnok

Hinteraer Johann fazekas

Hirschmann Franz

Hofbauer Josef kötélverő

Hoffer háziszolga (Zichy grófnőnél)

Hoffmann városi jegyző *Fehérvár*

Hoffmann Andreas cserzővarga

Hoffmann Nicolaus kovács (a Zeughausban)

Holnthoner Lorenz *Zsámbék*

Höpauer Michael Sandfirer ?

Höpfinger Jacob gyáros Óbuda

Horváth Josef magyar szabó

Jung táncmester

Jungmaster Johann Michael kötőmester

Kaller cukrász (Zichy grófnőnél)

Karpfenstein Anton kocsmáros

Kauschki Wurm pék

Kays Johann Michael szabó

Kellner Georg esztergályos

Kernin Anna Mária órnagy felesége

Kihling Franz könyvkötő

Kirnbauer Mathias fuvaros

Kiss Georg Josef Professor (Normalschule)

Kiss Albert chirurgus Vác

Köck Balthasar könyvelő *Pest*

Kolb Michael pék *Tétény*

Köller (a szemináriumban)

Kosznitz Nicolaus szabó

Kosztolányi Antal ezredes *Becsehely*

Kraillich Johann Georg tapétázó

Kraus Bernhard *Pest*

Kucsera Martin tisztartó *Hamzsabég*

Kunhard Franz szabó

Lachner Obristwachtmeister

Lambitsch kelmefestő

Lampertin Elisabeth

Landinger suszter

Lassar Josef *Eger*

Lechner sörfőző

Lehser patikus Óbuda

Leib fuvaros

Leikom Johann lakkozó

Lencker Josef halász

Lesner Johann cukrász

Liebel Michael pék

Likinics Josef *Ercsi*
Lindermayer Johann *chirurgus*
Loibl óöntő
Löibl Isak *Óbuda*
Loimer őrnagy (a Zeughausban)
Lottes Johann Michael asztalnok (Tafeldecker)
Zichy grófnőnél
Luboschitz Martin ötvös

Madl Gregor tímár
Magats szabó
Manl Johann Michael háziszolga
Manneckin Barbara
Maringer rézműves
Martonobitschin gombkötő
Mathaj Andreas
Mattyasowszky Josef kasznár *Óbuda*
Maybörgerin
Mayer Franz kertész (Zichy grófnőnél)
Mayer Johann szíjjártó
Mayr Franz Professor (csillagvizsgáló)
Menschek fazekas
Michl Michael pék
Mikschitz Peter csizmadia
Mosony Martin urasági hajdú *Óbuda*
Moyses Liferand *Óbuda*
Müller Johann Michael halász
Müntzberger asztalos
Muoltere Bernhard fésűkészítő
Muszonics Gábor gombkötő
Mütter Josef kereskedő *Nagyvárad*

Nagy jószágigazgató *Promontor*
Neymar Anton szabó (a szemináriumban)
Niedermayer Franz Xaver ács
Novák Johann csizmadia

Odova Jacob szabó
Oefner lakatos
Oesterreicher kereskedő *Óbuda*
Ohsolli Emericus szabó
Ollitor David

Pantóczy szabó
Pappler Caspar kádár
Pemberger Johann Michael főfegyvermester
Pfeiffenberger szabó
Pfeifferin

Pirer postatiszt
Pirosits Johann Michael
Pogner Carl
Privilli csizmadia
Prukner Josef

Rath cserzővarga
Rauch mászáros
Rauschenberger Johann Georg von Nádas
Rauth szíjjártó
Redl Stefan festő *Pest*
Reischl Caspar ács
Reisinger kardkovács
Reissinger szabó
Remolt rézműves
Richter Anton szabó
Ringbauer nyerges
Roinatzky a *tétényi* uradalomból
Rosetti Anton *Trieszt*
Rübl Leopold kereskedő
Rühberger Mathias kocsmáros
Rühl Balthasar *Nagyományok*
Rupp uradalmi pénzbeszedő *Óbuda*

Sachs számvevő (Bauamt)
Sándor báróné
Scharitzky Michael gombkötő
Schauer Thadeus kádár *Promontor*
Scherovitz festő
Schiller halász
Schininger
Schletzer Anton *chirurgus*
Schmeltzerin főkötőkészítő
Schmid Jacob puskaagykészítő
Schneiter Dominicus napszámos (handlanger a Zeughausban)
Schnirch szabó
Schödl Leopold kelmefestő *Zsámbék*
Schreder Leopold suszter
Schreffel harmincados
Schreger Mathias városi alkamarás
Schrob suszter
Schrödter suszter
Schuller suszter
Schultz Stefan szabó *Hamzsabég*
Schuny szűcs
Schuvert Johann Georg *chirurgus Óbuda*
Schuwert pék a Provianthausban, (a katonai élelem-

tárban)
Schvartz Franz k. k. lottóárus
Schwegerl gombkötő
Scobel Sebastian lakatos
Scossa Ratz szolga
Seegen Johann *Pincehely*
Seiff vadász (a Szép Juhásznénál)
Seitz ötvös
Seth Johann bábsütő
Sötét (a vármegyeházban)
Stabinger Franz pék *Promontor*
Stahl Leopold mészáros
Stefanovics nadrágszabó *Vác*
Steffner Oberwachtmeister
Steinwalth Johann festő
Stephani Emericus
Stirzer krepinverő
Strauss Johann Georg kelmefestő *Óbuda*
Szabó Miklósné
Szatanovitsin
Szavincsek lakáj
Szenin Simon kasznár *Zsámbék*
Szladini Franz városi tanácsnok
Szölt Martin szabó

Tallmüller orvos
Terstner Josef festő
Thaller Anton órás
Thomas Georg szabó
Toth Josef prokurátor
Traian hadbiztos
Traskovich vaskereskedő
Traub Mathias *Budakeszi*
Treiber Mathias mészáros
Trexler Johann szolga
Trittinwein Anton pék
Tschik Mathias bábsütő
Tummler kútmester

Ulrich Mathias szappanfőző
Ungar Johann Georg ác
Uttilinger Peter pék

Vogl Hieronimus kútmester
Vogl Gregor festő
Voglsperger tisztartó
Volckmanin

Volkmann főhadbiztos
Vossmayer Josef vaskereskedő
Waltz molnár
Wasserk Stefan postairnok
Weber Leonhard szobrász
Weber Ignaz kalapos
Weithmann Josef kádár
Weitl Adam szitakészítő
Weltzlin szakácsnő (Zichy grófnénél)
Werner Franz paszományos
Werner Josef paszományos
Wimmer üveges
Wiskowitz Josef
With Johann halász
Witting Johann esztergályos
Wittinger Emericus szitakészítő
Wolf Abelesz kereskedő *Óbuda*
Wurm drótkészítő
Wustinger Josef kádár (a Proviauthausban)

Zagler chirurgus
Zank Josef márványozó
Zeitlinger Xaver pék
Zichy grófnő
Ziegenbauer szabó *Óbuda*
Zillichin
Zinkin
Zutrunck Johann Georg *Fehérvár*

Egyházi személyek:

Arnold trinitárius *Kiscell*
Eberle Sebastian budai prépost
Engl plebános *Perbál*
Fux filozófiaprofesszor
Heso egyetemi igazgató
Hollósi Georg praefectus a szemináriumban
Joseph kapucinus *Promontor*
Korbelli vicepraefectus a szemináriumban
Kőszegi Emericus plebános *Bogdán*
Kummer plebános *Zsámbék*
Leithnecker plebános a vári főplebánián
Ludvig kapucinus
N.N. plebános *Budakeszi*
Nedeczky vicepraefectus a szemináriumban
Oswald bencész *Szandol*
Pleyer plebános *Etyek*

Pulofski plebános *Sóskút*
Stipchich plebános *Óbuda*
Szerdahelyi püspök, táblai ülnök
Zillich Ludovicus plebános *Földvár*

Egyházak, szerzetesrendek, egyházi intézmények:

Ágostonrendiek (Országút)
Angolkisasszonyok (Vár)
Budai városházi kápolna
Budakeszi templom
Ferencsek (Vár)
Ferencsek (Viziváros)
Kapucinusok (Viziváros)
Óbudai templom
Prépostság (Vár)

Promontori templom
Szt. Flórián templom (Viziváros)
Szt. Zsigmond templom
Szeminárium (Vár)
Törökbálinti templom
Trinitáriusok (Kiscell)
Újlaki templom

Hivatalok:

Buda városa
Budakeszi község
Feldartillerie, (tábori tüzérség)
Fortifications
Bauamt
Zeughaus

ÉVA GAAL

*EIN ALTES GESCHÄFTSBUCH IN DER HANDSCHRIFTENSAMMLUNG
DES HISTORISCHEN MUSEUMS DER STADT BUDAPEST*

RESÜMEE

Im Jahr 1954 wurde von einem Privatsammler ein in Leder gebundener Foliant durch das Museum gekauft. Das Buch gehörte einst einem Ofner Kaufmann, der auf die Blätter des Folianten die Namen seiner Kunden (Schuldner) und die von ihnen gekauften Waren aufgeschrieben hat. Natürlich wurden bei jeder Warengattung die Quantität und das Preis aufgezeichnet.

Dieses Kundenbuch wurde von 1774 bis 1781 geführt. An der erste Seite sind die Wörter „Liber C“ zu lesen, und im zweiten Teil des Buches an manchen Seiten gibt es Hinweise auf die Fortsetzung in einem gewissen „Liber D“. Unseres Buch war also wahrscheinlich das dritte Kundenbuch dieses Kaufmannes, und es hatte mindestens eine Fortsetzung.

Die gekauften Waren waren meistens Gegenstände des Fernhandels, unter ihnen hauptsächlich solche, die man Kolonialwaren nannte. Zu dieser Zeit waren sie fast alle Luxuskonsumgüter, wie zum Beispiel die Limonen, die Orangen, die Mandeln, die Feigen, der Kaffee, der Zimt, das Nagerl, die Sardellen, der Reis, der Pfeffer, die Pistazien, der Feinzucker, das Baumöl (Olivenöl), usw.

Eine andere Gruppe der durch unseren Kaufmann verschleißten Gegenstände des Fernhandels waren verschiedene Materialien - Farben, Papiere, Chemikalien, Metalle, Stoffe, usw. - für den Gebrauch von Handwerker, Bildhauer, Maler, Kanzleien, Kirchen.

Das Kundenbuch enthält 280 Folio, mit insgesamt 353 Kundennamen. Unter ihnen gibt es viele Aristokraten, hochgestellte Beamten, Offiziere, Geistlichen, mit Wohnsitz meistens in der Stadt Ofen, aber auch in den umliegenden Ortschaften. Der Name des Kaufmannes ist aber - selbstverständlich - im Kundenbuch nirgendwo aufgeschrieben. Man konnte seine Identität von anderen schriftlichen Quellen bestimmen, nämlich von den im Archiv der gräflichen Familie Zichy befindlichen Kontos. Es handelt sich um Peter Anton Locatelli, einen angesehenen, reichen Ofner Kaufmann italienischer Herkunft.

Das Kundenbuch von Locatelli ist als historische Quelle des alltäglichen Lebens in der Stadt Ofen im 18. Jh. von nicht unbedeutendem Wert.

KRÓNKA

TÁRGYSZEMLE

VÁLOGATÁS AZ ELMÚLT ÉVTIZED GYŰJTÉSÉBŐL

KIÁLLÍTÁSI MEGNYITÓ

Egy múzeum új szerzeményeinek kisebb-nagyobb csoportját a közönség elé tární, vitatható hatást kelt. Tűnhet olyasminak, mint valami jelentés: elszámolás az évi egy-kétszázezer forint elköltéséről, látszhat kiállítási ötlet hiány elleplezőjének, de szolgálhat egy gyűjteménygyarapítási koncepció nyilvános megvitatására is. Mindenesetre olyan hatást tesz nézőjére, mint valamiféle zsidvásár, bolhapiac, ahol különböző korokból származó, különböző értékű, eltérő szépségű, egyes anyagú, színű és formavilágú, más és más célt szolgáló tárgyak és alkotások esetlegesen kerültek egymás mellé.

Mi idézi elő a bolhapiac-benyomást? Lényegileg az, hogy ilyenkor a tárgy még semmi más, mint csupán önmaga. Érdekessé, beszédessé majd akkor válik, amikor összefüggések közé kerül, környezete értelmezi őt és ő is a többi tárgyat, amikor térben és időben megkapja a maga helyét. Mert egy kiállítási tárgy annyit ér, amennyire meg tudjuk szólaltatni. Most azonban, ezen az új szerzeményi kiállításon még csak megnevezzük őket, de nem értelmezzük.

De van itt más sajátosság is. Egy várostörténeti múzeum újkori tárgyai ritkán nevezhetőek műalkotásoknak, ritkán van esztétikai értékük. Sőt egy művészeti alkotásnak is az esztétikumon kívüli jelentősége van: előtérbe kerülhet a háttére, megszületésének körülményei, egy adott korban vagy társadalomban betöltött szerepe.

Hogy egy példát mondjak: ha sikerülne megszerezni egy jelentős műgyűjteményt, darabjainak művészeti értékével azonos fontosságú lenne a várostörténeti múzeum számára, hogy milyen kor és milyen társadalmi feltételek tették lehetővé létrejöttét, milyen egyéniség gyűjthette össze, milyen szerepet játszhat egy város életében egy ilyen gyűjtemény, mit árul el kora kulturális klímájáról.

A várostörténeti múzeumok érdeklődési köre alapjaiban átalakult. Száz évvel ezelőtt, alapítása idején azt tűzték ki célul a Székesfővárosi Múzeum elé, hogy a főváros alkotásainak nagyságát, maradandóságát legyen képes bemutatni és kifejezni: "... felölelvén a városi közigazgatásnak minden ágát és ezekben mindazon kiválóbb alkotásokat, melyek az alkotmányos aera fejlesztő hatása alatt a fővárosban, ennek saját erejéből keletkeztek: a főváros állásánál és fejlettségi fokánál fogva, úgy a bel- mint a külföld irányában egyrészt representative, másrészt instructive lépjen fel" – fogalmazta meg Gerlóczy Károly 1885-ben.

A büszkeség, sőt hivalkodás helyett az idők során egyre érdekesebb lett maga az élet, az életforma, az életmód, s egyre nagyobb feladat ennek megragadása, bemutatása. Az emlékműből organizmus és működő szerkezet lett.

A mai múzeumi gyarapodás tárgyai fényképek, ruhadarabok, játékszerek, lakberendezési cikkek, háztartási gépek és felszerelési tárgyak, számos papírnemű vagy különböző tárgyú dokumentumfilmek. Belőlük – ha jól válogattuk ki őket, nevezhetjük a városi élet üledékeinek – kell majd felidézniük az ünnepet és hétköznapot az újkori Budán és Pesten, hogy a Budapesti Történeti Múzeum egykori jeles régésze, Zolnay László művének címét parafrazeáljam.